

Veileder til forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B nr. 13

Slik oppfyller dere kravene til produksjon og omsetning av planter og formeringsmateriale med røtter som er dyrket på friland

I noen kulturer er risikoen for introduksjon og spredning av karanteneskadegjørere vurdert som spesielt stor. For disse kulturene er det i [forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B](#) listet en rekke særskilte krav, som dere i tillegg til de generelle kravene i forskriften, må oppfylle før dere kan omsette varene.

Dette er en regelverksveileder som gir en nærmere beskrivelse av de særskilte kravene som gjelder for planter og formeringsmateriale med røtter, dyrket på friland.

Denne veilederen må leses sammen med:

- [Forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B nr. 13](#).
Her finner dere de særskilte kravene for produksjon og omsetning av plantemateriale som har vært dyrket i eller direkte på frilandsjord.
- *Veileder til forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B – Generelle krav*.
Denne veilederen gjelder for **alle** virksomheter som produserer og omsetter kulturer som er nevnt i vedlegg 4B.

Dersom dere produserer og omsetter planter og formeringsmateriale av kulturer som har særlige krav under andre punkter i vedlegg 4B, må dere også lese veilederne for disse kulturene. Dette gjelder:

- vertplanter for pærebrann (nr. 1)
- *Fragaria* L. (nr. 2)
- *Malus* Mill. (nr. 3.1)
- *Pyrus* L. (nr. 3.2)
- *Prunus* L. (nr. 4)
- *Rubus* L. (nr. 5)
- planter og formeringsmateriale av andre *Solanum*-arter enn potet (*Solanum tuberosum*), som danner utløpere eller knoller, eller hybrider av disse (nr. 6.3)
- diverse pryd- og grønnsaksplanter (nr. 7, 8, 9, 10 og 11)
- *Allium cepa* L. var *cepa* (nr. 12)

På temasiden «[Veiledere for særskilte krav til plantehelse ved produksjon og omsetning av planter](#)» finner dere en oversikt over alle regelverksveiledere som gjelder for de kulturer som er omfattet av § 5 vedlegg 4B i forskrift om plantehelse.

Hvem gjelder denne veilederen for?

Veilederen gjelder for virksomheter som omsetter plantemateriale med røtter, som er dyrket i eller direkte på frilandsjord, for eksempel:

- planteskoleskoleplanter, [se definisjon i forskriftens vedlegg 13](#), bl.a. frukttrær, bærplanter, treaktige busker og trær (herunder også skogstrær), stauder, ferdigpløn og evt. matteproduksjon av *Sedum* el.l.

- stikkløk og evt. annen produksjon av småplanter av grønnsaker og krydderurter
- sommerblomster

Kravene gjelder planter og formeringsmateriale som blir produsert på følgende måte:

- Planter står med røttene i jorda på friland og omsettes som barrotsplanter eller klumpplanter.
- Planter står med røttene i frilandsjord i plasthus, plasttunnel eller veksthus og omsettes som barrotsplanter eller klumpplanter.
- Planter produseres som karplanter eller planter i brett og
  - har stått eller står med pottene eller brettene plassert direkte på eller i frilandsjord.
  - står med pottene eller brettene på duk på frilandsjord, og det er risiko for smitteoverføring pga. jordsøl, direkte rotkontakt med jord e.l..
- Planter produseres som matter uten at det er plantehelsemessig forsvarlig avgrensning mot frilandsjord (se f. eks. punktet ovenfor).

Merk: Veilederen gjelder ikke for virksomheter som produserer og omsetter mat- og settepotet. Disse produksjonene er omtalt i en egen veileder.

Fra 1. januar 2019 gjelder denne veilederen også for virksomheter som produserer og omsetter sertifiserte planter.

Hva har dere ansvar for?

Virksomheter som produserer og omsetter planter og formeringsmateriale, med røtter, som er dyrket på friland, har ansvar for at hele produksjonsstedet er fritt for:

- [*Clavibacter michiganensis* ssp. *sependonicus*](#) (lys ringråde)
- [*Synchytrium endobioticum*](#) (potetkreft)
- [*Globodera pallida*](#) (hvit potetcystenematode PCN)
- [*Globodera rostochiensis*](#) (gul potetcystenematode PCN)

Dere har selv ansvar for å dokumentere at dere har oppfylt kravene i forskriften.

Dere finner faktainformasjon om de aktuelle skadegjørerne ved å følge lenkene over. For annet relevant stoff, se [Vanlig planteproduksjon](#) på Mattilsynets nettsider.

Slik kan dere oppfylle og dokumentere kravene

Før dere kan omsette planter og formeringsmateriale med røtter, som er dyrket på friland, må dere dokumentere at produksjonsstedet er kjent å være fritt for skadegjørerne nevnt ovenfor.

Kravet om at et produksjonssted «skal være kjent å være fritt for» en skadegjører innebærer at det som hovedprinsipp aktivt må være gjort særlige undersøkelser, og at skadegjøreren ikke er påvist. Alternativt kan det i visse tilfeller foreligge annen informasjon, som tilsier at skadegjøreren ikke forekommer, også uten at slike særlige undersøkelser er gjort.

Alt om bestemmelsen finner dere i forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B nr. 13.

Krav knyttet til lys ringråde

Kravet om at produksjonsstedet skal være kjent å være fritt for lys ringråde kan oppfylles enten ved at:

- Det har ikke vært dyrket poteter på produksjonsstedet de siste tre årene før omsetning av plantematerialet.

eller

- Dersom det har vært dyrket poteter på produksjonsstedet de siste tre årene, må poteter som er dyrket den siste sesongen, ha vært prøvetatt, analysert og funnet fri for lys ringråte. Det må være tatt én prøve på 200 knoller pr. sort og pr. 50 daa. Hvis arealet er mindre enn 50 daa, skal det likevel tas én prøve pr. sort.

Knollene kan tas ut på lager eller i felt, men skal uansett tas jevnt fordelt i partiet eller på arealet.

Før dere sender prøver til analyse, må dere selv kontakte aktuelt laboratorium og avtale hvordan dere skal merke, emballere og sende prøvene.

Mattilsynet anser analysemetoden som er beskrevet i EUs [kommisjonsdirektiv 2006/56/EF](#), som egnet for diagnostisering av lys ringråte. Ved bruk av andre metoder, se *Veileder til forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B – Generelle krav*.

Dokumentasjon:

- Alternativet om at det ikke har vært dyrket poteter på produksjonsstedet de siste tre årene, kan dere dokumentere gjennom kopi av søknad om produksjonstilskudd, gjødselplan eller annen skifteoversikt.
- Alternativet om prøvetaking og analyse uten påvisning av lys ringråte kan dere dokumentere gjennom analysebevis som bekrefter resultatet av testingen. Det må samtidig foreligge en skifteplan, dyrkingsoversikt e.l. som viser grunnlaget for uttaket av prøver.

Krav knyttet til hvit og gul potetcystenematode (PCN)

Kravet om at produksjonsstedet skal være kjent å være fritt for hvit og gul potetcystenematode kan oppfylles ved at det tas ut jordprøver fra hele produksjonsstedet, og at analysene av disse viser at skadegjørerne ikke er påvist.

Dersom produksjonsstedet tidligere ikke kan ha blitt smittet med PCN, vil prøvetaking ikke være nødvendig for å etterleve kravet. Dette kan f. eks. være arealer som har vært skog, men som nå er ryddet og skal tas i bruk som landbruksjord.

Uttak av jordprøver ved oppstart

Prøver skal tas ved oppstart av virksomhet og ved utvidelse av produksjonsstedet. Hele produksjonsstedet skal prøvetas. Evt. leid jord inngår også i produksjonsstedet.

Hvis leid jord inngår i produksjonsstedet, eller det er ønske om å utvide produksjonsstedet med leid jord, skal det også tas prøver fra arealet som leies/skal leies. I tillegg anbefales det å ta prøver fra «kjørevei» som ligger på jordarealer, dersom det er forbundet med risiko for å få inn smitte ved kjøring til og fra det aktuelle dyrkingsarealet. Det kan også være hensiktsmessig å prøveta jord fra for eksempel traktorhjul under kjøring til og fra et skifte. Dette kan være dersom PCN-status på den andre eiendommen er ukjent, evt. hvis det faktisk er funnet PCN på andre deler av den aktuelle eiendommen.

Ettersom PCN har lang overlevelsestid i jorda, bør prøvene tas slik at analyseresultatet foreligger før utplantning skjer. Dette er for å unngå å komme i en situasjon at PCN påvises, og at plantene dermed ikke kan omsettes.

Dere kan ta ut jordprøver for testing slik:

1. Jordprøvene tas med skje fra det øverste jordlaget.

2. Jordprøvene tas ut med 50 stikk à 5 ml og 250 ml jord pr 2,5 daa. Stikkene tas ut med linje- og stikkavstand på 7m x 7m.
3. Dersom arealet er mindre enn 2,5 daa, skal prøven likevel inneholde 250 ml jord.
4. Rengjør utstyret godt ved prøvetaking på ulike felter eller eiendommer.

Innsending av prøver

Før dere sender inn prøver, må dere selv kontakte aktuelt laboratorium og avtale hvordan dere skal merke, emballere og sende prøvene.

Uttak av jordprøver ved fornyet jordprøvetaking

En etablert virksomhet må hele tiden oppfylle kravet om at produksjonsstedet er kjent å være fritt for PCN. Det anbefales derfor at det som minimum tas prøver hvert 10. år som en oppdatering, selv om produksjonsstedet er prøvetatt tidligere.

Hvis det har vært risikoaktivitet som kan ha ført smitte av PCN til produksjonsstedet, vil det være behov for hyppigere prøvetaking. Følgende risikoaktivitet bør derfor unngås:

- Plassere planter eller grønnsaker med jord, som tas inn til virksomheten, direkte i eller på frilandsjorda.
- Maskinsamarbeid eller annen felles bruk av maskiner og utstyr med annen eiendom hvor det er påvist PCN eller hvor PCN-status er ukjent, uten at det gjennomføres tiltak for å eliminere risiko for smittespredning. Slike tiltak må i så fall dokumenteres.
- Retur av kasser m.v. som ikke er grundig rengjort.
- Aktivitet med vasking/pakking av potet eller rotgrønnsaker fra andre produksjonssteder.
- Dyrking av poteter.

Hvis slike risikoaktiviteter likevel har skjedd, bør det tas nye prøver fra det risikoutsatte området for å sjekke om produksjonsstedet fortsatt tilfredsstillende kravene. Det samme gjelder hvis det har vært oversvømmelse, jordflukt mm. som kan ha ført smitte av PCN til produksjonsstedet.

Dokumentasjon:

At det er tatt prøver på produksjonsstedet, dokumenteres med kart eller GPS-posisjoner som viser hvor prøver er tatt ut, samt analyserapport som viser at jorda er testet og funnet fri for PCN. Det er tilstrekkelig at det analyseres for PCN-cyster, ettersom tiltakene som må iverksettes ved funn av PCN, er like, uansett hvilken av PCN-artene som påvises.

Dersom virksomheten mener at jord på produksjonsstedet ikke kan ha blitt smittet med PCN, f.eks. fordi arealet er nyryddet skogsjord, må dette dokumenteres ovenfor Mattilsynet for særskilt vurdering før produksjonsoppstart.

Krav knyttet til potetkreft

Potetkreft er ansett som utryddet i Norge. Det kreves dermed ingen særskilt dokumentasjon på at produksjonsstedet er fritt for potetkreft.

Alt om disse bestemmelsene finner dere i forskrift om plantehelse § 5 vedlegg 4B nr. 13.

Versjon: 2	Endret: 01.01.2019	Utarbeidet av: HK, Seksjon Planter	Endring: <ul style="list-style-type: none"> • Veilederen gjelder også for virksomheter som produserer og omsetter sertifiserte planter.
----------------------	------------------------------	--	---